

Голас Радзімы

№ 51 (1673)
25 снежня 1980 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Неяк у Рыме пры сціжме людзей незлічнай
Сведкам відовішча быў я — бою быкоў на арэне.

Хтосьці скажу: «Як у нас на зубрынай аблаве».
Я пагадзіўся і там жа ў сваім асяроддзі
Усё раскажу, што і ў нас у змаганні зацятым
Гэткім жа чынам адольваюць дужага звера.

Як і гаворыцца ў прыказцы мудрай, язык мой
Мой жа быў вораг. Праслухаўшы ўсё ў захапленні,
Мне загадалі адразу ж узяцца за працу.
Каб успаміны свае, пераліўшы ў памер вершаваны,
Песняй зрабіць і пра нас, і пра нашы аблавы.

З «Песні пра зубра» М. ГУСОЎСКАГА.

Партрэт Міколы Гусоўскага — цэнтральная частка графічнай кампазіцыі мінскага мастака М. Купавы, выкананай да 500-годдзя з дня нараджэння паэта-лацініста. (Матэрыялы, прысвечаныя юбілею, чытайце на 6—7, 8-й стар.)

ВЫСОКАЯ ЁЗНАГОДА РАДЗІМЫ КІРАЎНІКУ САВЕЦКАЙ ДЗЯРЖАВЫ

19 снежня споўнілася 74 гады з дня нараджэння Генеральнага сакратара ЦК КПСС, Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Л. І. Брэжнева. Лідэра Камуністычнай партыі, кіраўніка Савецкай дзяржавы цёпла павіншавалі Цэнтральны Камітэт КПСС, Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР і Савет Міністраў СССР.

У віншаванні, у прыватнасці, гаворыцца: «...Уласцівая Вашай рабоце невычарпальная энергія, партыйная прынцыповасць, непарыўная сувязь з жыццём народа здабылі Вам усеагульную любоў і глыбокую павагу працоўных. На ўсіх пасадах партыйнай і дзяржаўнай дзейнасці, куды Вас накіроўвала партыя, Вы заўсёды з гонарам апраўдвалі і апраўдваеце аказанае Вам высокае давер'е».

За вялікія заслугі перад Камуністычнай партыяй і Савецкай дзяржавай, выключна плённую дзейнасць у справе ўмацавання эканамічнай, палітычнай і абароннай магутнасці нашай Радзімы, барацьбы за мір паміж народамі Л. І. Брэжнеў узнагароджаны ордэнам Кастрычніцкай Рэвалюцыі.

Па даручэнню Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР узнагароду ўручыў член Палітбюро ЦК КПСС, сакратар ЦК КПСС М. Суслаў.

Прымаючы высокую ўзнагароду Радзімы Л. І. Брэжнеў выказаў сардэчную, глыбокую падзяку ЦК КПСС, Прэзідыуму Вярхоўнага Савета СССР і сказаў: «Знаходзячыся на пасадах, давераных мне партыяй і народам, я галоўны сэнс сваёй работы бачу ў тым, каб садзейнічаць ажыццяўленню высокіх мэт, дзеля якіх была здзейснена Вялікая Кастрычніцкая рэвалюцыя».

ШТО СУПРАЦЬПАСТАВІМ ДЭМАГРАФІЧНАЙ СІТУАЦЫІ

ПРАБЛЕМУ ВЫРАШАЮЦЬ МЕХАНІЗМЫ

Тыя з суайчынікаў, хто наведваў мемарыял у Хатыні, напэўна, запамінілі тры бярозкі, якія сімвалізуюць застаўшыхся жывымі жыхароў Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Кожны чацвёрты загінуў у яе пекле. Такі жудасны рахунак!

Хай чытач прабачыць за наўмысна мініорны пачатак гаворкі, але ж яе прадмет патрабуе ў каторы раз вярнуцца і ўспомніць. На працоўныя рэсурсы Беларусі сёння непасрэдна ўплывае далёкае рэха вайны. І яно будзе адчувацца, сведчаць дэмаграфы, да 2000 года.

Па разліках вучоных, прырост насельніцтва ў працоўным узросце за 1981—1986 гады складзе ў рэспубліцы 106 тысяч чалавек, (у параўнанні з дзесятай пяцігодкай, скараціцца ў 3,5 раза), а ў 1986—1990 гадах—толькі 16 тысяч. Напрыклад, у дзевятай пяцігодцы прырост склаў 477 тысяч чалавек, а ў дзесятай—383 тысячы. Значна змянілася структура насельніцтва ў бок пастарэння. У бліжэйшыя гады колькасць пенсіянераў узрасце. Зараз іх налічваецца каля двух мільёнаў. Гэта значыць, амаль кожны пяты жыхар—пенсіянер. Цяжкасць дэмаграфічнай сітуацыі паставіла востра праблему працоўных рэсурсаў не толькі ў Беларусі, але ўвогуле ў краіне. Якое ж выйсце з гэтага становішча знайшлі ў нашай рэспубліцы?

Вырашэнне праблемы вядзецца па такіх асноўных напрамках: павышэнне эфектыўнасці працы работнікаў, занятых у народнай гаспадарцы; удасканаленне размеркавання і перамеркавання працоўных рэсурсаў паміж галінамі вытворчасці рэспублікі і асобнымі абласцямі; выкарыстанне працаздольнага насельніцтва, якое

пакуль што занята ў асабістай падсобнай сельскай і хатняй (у гарадах) гаспадарцы, а таксама прыцягненне да пільнай працы пенсіянераў і многае іншае.

Самым эфектыўным з гэтых напрамкаў будзе далейшая аўтаматызацыя і механізацыя вытворчасці, што выслабаныя тысячы рабочых рук. Трэба адзначыць, праблема ў нейкай ступені паглыбілася і ад павелічэння аб'ёму вытворчасці. Гэта прывяло да стварэння новых рабочых месцаў, павелічэння патрэбнасці ў кадрах. Але галоўнай прычынай з'яўляецца сумны вынік вайны.

Паступаючаму спаду ў прытоку рабочай сілы можна проціпаставіць яшчэ больш эфектыўную працу кожнага, хто заняты ў вытворчасці. Такім чынам можна ў значнай меры пакрыць дэфіцыт, не зніжаючы, а наадварот, павялічваючы эфектыўнасць вытворчасці. Дзяржаўныя органы прынялі і ажыццявілі шэраг мер у гэтым напрамку і ў бягучай пяцігодцы. Напрыклад, толькі ў 1979 годзе ў прамысловасці рэспублікі праца асноўных рабочых была механізавана на 70 працэнтаў. Больш паскоранымі тэмпамі вядзецца механізацыя і ў дапамож-

най вытворчасці. Павялічыла выпуск сродкаў механізацыі і аўтаматызацыі станкабудавальная прамысловасць, развіваецца вытворчасць прамысловых робатаў і многае іншае.

У адзінацатай пяцігодцы скарачэнне ручной працы ўводзіцца ў лік паказчыкаў дзяржаўнага плана эканамічнага і сацыяльнага развіцця. Такі напрамак дасць магчымасць выслабаныя тысячы рабочых і выкарыстаць іх больш эфектыўна ў сферах вытворчасці. Пасля перападрыхтоўкі іны стануць высокакваліфікаванымі рабочымі, чым будзе дасягнута яшчэ адна мэта—якаснае паліяпавышэнне кадраў у вытворчасці.

Адным з кадравых рэзерваў з'яўляецца больш шырокая і грунтоўная падрыхтоўка рабочых праз прафесійна-тэхнічныя вучылішчы. Толькі за 1981 год яны выпускаць больш за 70 тысяч высокакваліфікаваных рабочых па 1 300 спецыяльнасцях. Калі ўлічыць яшчэ, што кожнае прадпрыемства самастойна рыхтуе рабочых, то дэфіцыт кадраў увогуле не будзе гразаць сур'ёзнымі ўскладненнямі. Такую гарантыю можна даць высокая якасць падрыхтоўкі спецыялістаў.

Важную ролю ў вырашэнні кадравай праблемы будзе іграць прафесійная арыентацыя. Вразумела, што чым раней чалавек усвядоміць сваё прызвание, тым карцей дарога да яго прафесійнага станаўлення. Не трэба траціць лішні час на пошук сваёй справы. У нас працуе рэспубліканскі савет па праф-арыентацыі школьнікаў, які накіроўвае ўсю работу па працоўнай падрыхтоўцы. Такія ж органы створаны ва ўсіх абласцях, гарадах, раёнах. У 214 міжшкольных вучэбна-вытворчых камбінатах рэспублікі набываюць пра-

Аляксей Мікалаевіч КАСЫГІН

У пасляваенныя гады А. М. Касыгін працаваў намеснікам Старшыні Савета Міністраў СССР і адначасова міністрам фінансаў СССР, затым міністрам лёгкай прамысловасці СССР, Старшынёй Дзяржплана СССР. З 1960 года ён першы намеснік Старшыні Савета Міністраў СССР. З 1964 года па кастрычнік 1980 года А. М. Касыгін працаваў Старшынёй Савета Міністраў СССР.

На ўсіх пасадах, куды накіроўвала Аляксея Мікалаевіча Касыгіна Камуністычная партыя, ён праявіў сябе як буйны арганізатар гаспадарчага будаўніцтва, актыўна ўдзельнічаў у правядзенні знешнепалітычнага курсу СССР, верна служыў нашай Радзіме, савецкаму народу. Яго вызначалі высокія партыйныя якасці, глыбокае веданне справы, патрабавальнасць і прынцыповасць у ажыццяўленні палітыкі партыі. Беззапаветная адданасць ідэалам камунізму, самааддана праца на карысць Савецкай дзяржавы, скромнасць і чульня адносін да людзей здабылі Аляксею Мікалаевічу Касыгіну высокі аўтарытэт у партыі і народзе.

З XVIII з'езда партыі А. М. Касыгін член Цэнтральнага Камітэта КПСС. Ён неаднаразова выбіраўся кандыдатам у члены і членам Прэзідыума і Палітбюро ЦК КПСС, быў дэпутатам Вярхоўнага Савета СССР і Вярхоўнага Савета РСФСР з другога па дзесятае скліканні.

За вялікія заслугі перад Камуністычнай партыяй і Савецкай дзяржавай Аляксею Мікалаевічу Касыгіну двойчы прысвоена званне Героя Сацыялістычнай Працы. Ён узнагароджаны шасцю ордэнамі Леніна, ордэнамі Кастрычніцкай Рэвалюцыі і Чырвонага Сцяга, многімі медалямі.

У некралогу, падпісаным кіраўнікамі Камуністычнай партыі і Савецкага ўрада, гаворыцца: «Светлая памяць аб Аляксею Мікалаевічу Касыгіне, верным сыне Камуністычнай партыі і савецкага народа, які аддаў усё сваё жыццё вялікай справе будаўніцтва камунізму, назаўсёды захаваецца ў сэрцах савецкіх людзей».

Па рашэнню ЦК КПСС і Савета Міністраў СССР А. М. Касыгін пахаваны на Краснай плошчы, ля Крамлёўскай сцяны.

18 снежня 1980 г. на 77-м годзе жыцця пасля цяжкай працяглай хваробы памёр член ЦК КПСС, дэпутат Вярхоўнага Савета СССР, двойчы Герой Сацыялістычнай Працы Аляксей Мікалаевіч Касыгін. Перастала біцца сэрца выдатнага дзеяча Камуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы, які ўсе свае сілы і веды, вялікі вопыт партыйнай і дзяржаўнай работы аддаваў вялікай справе камуністычнага будаўніцтва.

Аляксей Мікалаевіч Касыгін нарадзіўся 21 лютага 1904 года ў горадзе Ленінградзе ў сям'і рабочага. Член КПСС з 1927 года. Пятнаццацігадовым юнаком ён добраахвотна ўступіў у рады Чырвонай Арміі. У наступныя гады працаваў у сістэме спажывецкай кааперацыі.

Пасля заканчэння ў 1935 годзе Ленінградскага тэхнічнага інстытута імя С. М. Кірава быў майстрам, начальнікам змены, дырэктарам фабрыкі, загадчыкам аддзела Ленінградскага абкома партыі, старшынёй выканкома Ленінградскага гарадскога Савета дэпутатаў працоўных.

З 1939 года А. М. Касыгін — народны камісар тэхнічнай прамысловасці СССР. З 1940 года — намеснік Старшыні Саўнаркома СССР, а з 1943 па 1946 год адначасова старшыня Саўнаркома РСФСР. У гады Вялікай Айчыннай вайны ён па даручэнню ЦК ВКП(б) і Дзяржаўнага камітэта абароны выконваў спецыяльныя заданні, звязаныя з перабудовай народнай гаспадаркі для задавальнення патрэб фронту.

пісьмы зблізку

ЗАХАПЛЕННЕ І ТВОРЧАСЦЬ

Якія кветкі вам падабаюцца больш: пясчотныя ружы, духмяныя беласнежныя алісум, грацыёзныя гладыёлусы, гордыя цыніі, вясёлыя рознакаляровыя астры? А можа вас не пакідаюць абаякавымі фантастычнымі кактусы, палявыя рамонкі, крышталёныя вадзяныя лілей?

Як бы там ні было, згадзіцеся, што ўсе кветкі прыгожыя. Чараўніца-прырода старанна паклапацілася аб дасканаласці іх формы і колеру, акружыла легендамі і надзяліла непаўторнымі якасцямі.

Усё самае лепшае на зямлі мы звычайна параўноўваем з кветкамі. А з чым можна параўнаць самі кветкі? Хіба толькі з дзівосна яснымі вачыма дзяцей, для якіх кожны дзень — маленькае адкрыццё.

Дзеці і кветкі... Трапіўшы на станцыю юных натуралістаў горада Баранавічы, адчуваеш, як гэта магічная гармонія слоў акрамя замілавання выклікае яшчэ і іншыя: здзіўленне (няўжо ўсё тут стварылі самі дзеці!), захваленне (якое багацце і разнастайнасць раслінна-вокалі!), удзячнасць (вельмі пагрэбнай справай заняты дзяўчынкі і хлопчыкі) і зайдрацце (прыемна ствараць прыгажосць і дарыць яе людзям!).

У гуртку кветаводаў, якім

кіруе Зінаіда Панкратовіч, займаюцца ўлюбёныя ў прыроду вучні гарадскіх школ. Тут дзеці вучацца адкрываць таямніцы цудоўнага, спасцігаюць прамудрасці батанікі, спрабуюць свае сілы ў даследчыцкай рабоце, вядучы шматлікія феналагічныя назіранні.

Трыццаць два доследы па заданню беларускіх вучоных праводзяць на гарадской станцыі юных натуралістаў члены гуртка кветаводаў. Многія з іх узнагароджаны дыпламамі ВДНГ у Маскве, збачкамі «Юны ўдзельнік Выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі СССР».

Іх малодшыя сябры пакуль яшчэ толькі мараць аб сапраўдным вялікім поспеху-адкрыцці і таму з такой стараннасцю праполваюць і паліваюць клумбы, збіраюць насенне, размнажаюць зялёнымі чаранкамі ружы, півоні, азаліі і вяргіні.

На занятках гуртка юнаты чытаюць прыродазнаўчыя кніжкі, знаёмяцца з мастацтвам састаўлення букетаў, праводзяць конкурсы на лепшую кветкавую кампазіцыю.

У скверах і парках, ля помнікаў героям і абаял прасторных вуліц летам палымнеюць каларовыя агеньчыкі флэксаў, герані, салывіі, гаездзікоў, настуркаў... Звыш 350 тысяч кветак падарылі свайму любімаму гораду юныя кветаводы. Іх дзіцячае захваленне перарасло ў вялікае жаданне тварыць, дзяліцца цудоўным і памнажаць зялёнае хараставо зямлі.

Справы юных натуралістаў з Баранавіч, вядома, не адзіны прыклад у рэспубліцы. Наогул, у краіне створаны выдатныя ўмовы для адпачынку і выхавання дзяцей.

Удзел маленькіх грамадзян ў карысных справах, дзе пасільная праца спалучаецца з творчым пошукам, — адна з шырока распаўсюджаных форм выхавання дзяцей. Яна грунтуецца на тым, што дзеці імкнуцца рэалізаваць свае захваленні ў канкрэтных справах. Таму ў школах, дамах піянераў, Палацах культуры створаны для іх гурткі мастацкай і тэхнічнай творчасці, а таксама станцыі юных натуралістаў, тэхнікаў і іншае.

Таісія МІКУЛІЧ.

ГЕНЕРАЛ З ВЁСКІ ДЗЕДАЎКА

Жыццё не пясціла Фёдару Пецюшкіна. Рана памерлі ад цяжкай працы на памешчыка бацька і маці. Усе клопаты аб сям'і ляглі на плечы Фёдара, які быў старэйшым у сям'і. Каб пракарміць малодшых сяцёр і братаў, хлопец пайшоў працаваць па найму.

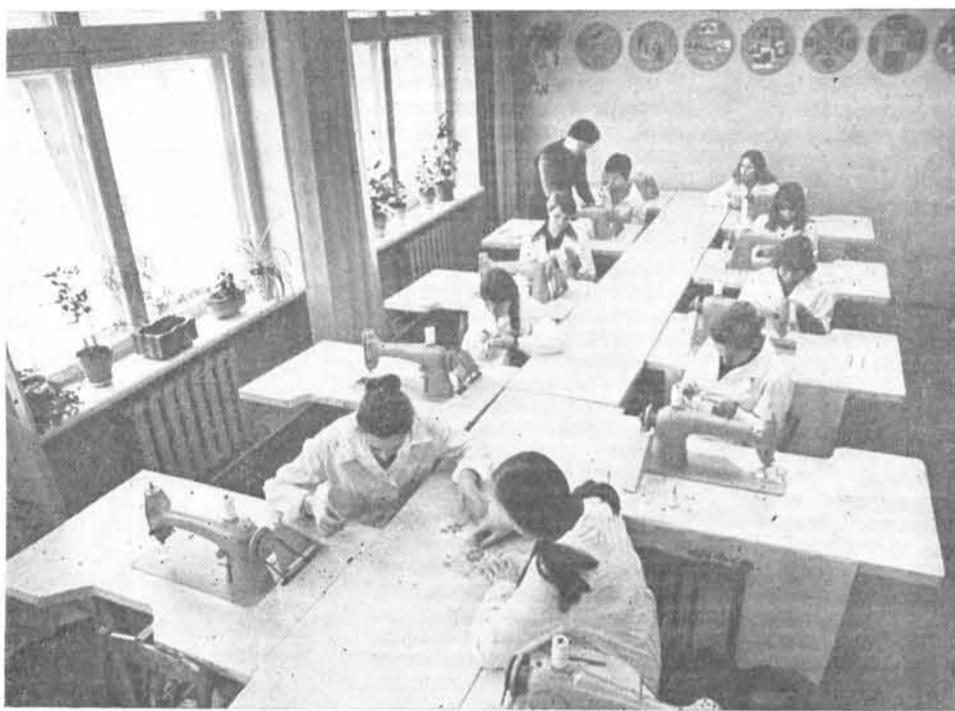
Але здзейснілася Кастрычніцкая рэвалюцыя, і Фёдар Пецюшкін стаў адным з акты-

цоўныя навукі амаль 200 тысяч школьнікаў па 75 спецыяльнасцях. Гэта патэнцыяльны рэзерв рабочых кадраў Беларусі.

Важным момантам вырашэння кадровай праблемы з'яўляецца ступень культуры вытворчасці на прадпрыемствах. У рэспубліцы толькі за бягучую пяцігодку на ўзровень высокамеханізаваных прадпрыемстваў падняліся шматлікія вытворчыя калектывы. Напрыклад, аб'яднанні «Гарызонт», «Інтэграл» у Мінску, «Палімір» у Павалюцку і многія іншыя вызначаюцца высокай эфектыўнасцю работы, стабільнасцю калектываў, дзе патрэбнасць у кадрах абумоўлена толькі натуральнымі прычынамі (выхад работніка на пенсію і іншае). Безумоўна, задаволіць такую патрэбнасць у кадрах значна лягчэй, чым выкліканую дэмаграфічнай сітуацыяй.

Але, як сведчыць вопыт дзесяціх пяцігодкі, кірунак дзяржавы на інтэнсіфікацыю вытворчасці з'явіцца дзейным сродкам у вырашэнні кадровай праблемы не толькі сёння, а нават і тады, калі праблема дасягне крытычнай вастрыні (напрыклад, у дваццаціх пяцігоддзі). Падставай для такога меркавання з'яўляецца шэраг мер, якія ажыццяўляюцца ў краіне ў адпаведнасці з пастановамі ЦК КПСС «Аб далейшым удасканаленні гаспадарчага механізма і задачах партыйных і дзяржаўных органаў», «Аб паліпшэнні планавання і ўзмацненні ўздзеяння гаспадарчага механізма на паліпшэнне эфектыўнасці вытворчасці і якасці работы», прынятых у 1979 годзе. «Наша эканоміка, — гаворыцца ў адной з пастановаў ЦК КПСС, — цяпер дасягнула такога ўзроўню развіцця, калі асаблівую актуальнасць набывае далейшае паліпшэнне кіравання народнай гаспадаркай». Зразумела, што ўдасканаленне ўсіх звяноў у кіраванні эканомікай дапаможа вырашэнню і кадровай праблемы.

Мікалай ШАВАНДА,
першы намеснік старшыні
Дзяржкампрацы БССР.

Міжшкольныя вучэбныя камбінацы дапамагаюць вучням, якія заканчваюць школу, выбраць прафесію, знайсці сваё месца ў жыцці. Такія камбінацы ёсць у гарадах і вёсках, набыць у іх можна спецыяльнасць, патрэбную на заводзе і фабрыцы, у калгасе ці саўгасе. На здымку, зробленым у адным з такіх камбінатаў Мінска, дзяўчынкі вучацца машынай вышыўцы.

Фота У. МЯЖЭВІЧА.

Мужчынскія туплі, модныя жаночыя боцікі ці лёгкія дзіцячыя чаравічкі з маркай віцебскай фабрыкі «Чырвоны Кастрычнік» карыстаюцца вялікім попытам у пакупнікоў. НА ЗДЫМКУ: новыя мадэлі дзіцячага абутку.

Фота А. ЦАРЛЮКЕВІЧА.

ПАСРЭДНІК ПАМІЖ РАБОЧЫМІ І АДМІНІСТРАЦЫЯЙ

УЗНІК КАНФЛІКТ

На Мінскім аўтазаводзе адбыўся першы выпадок. Работы Пётр Марозаў, запаўняючы ёмістасці з рэагентамі, па недагляду змяшаў іх. Загінула некалькі тон дарагіх кіслот. Па ўмовах дзеючага ў СССР працоўнага заканадаўства страта навінен быў кампенсаваны сам яго віноўнік. Бухгалтэрыя завода вызначыла Марозаву суму штомесячных утрыманняў з зарплаты, пакуль ён не разлічыцца з заводам.

Але рабочы не згадзіўся з такім рашэннем. Матываваў гэта некалькімі довадамі. Па-першае, заявіў Марозаў, работа з рэагентамі не з'яўляецца яго прамым абавязкам: ён толькі змяшаў захварэўшага таварыша, прычым на вузлавым, а не пісьмоваму, як мае быць, загаду адміністрацыі. Па-другое, рабочы не быў пэўным чынам праінструктаваны. Нарэшце, на чанах з кіслотамі адсутнічалі надпісы аб іх змесціве, што супярэчыла прынцыпам бяспекі працы. З гэтымі довадамі Пётр Марозаў і звярнуўся ў заводскую камісію па разглядзе працоўных спрэчак.

Падобныя органы дзейнічаюць па кожным савецкім прадпрыемстве. У палажэнні, зацверджаным Прэзідыумам Вярхоўнага Савета ССРСР, гаворыцца, што гэтыя камісіі ствараюцца з роўнай колькасці пастаянных прадстаўнікоў камітэта прафсаюза і адміністрацыі прадпрыемства.

— Згодна з нашым статутам, мы разгледзелі заяву Пятра Марозава на працягу пяці дзён, — расказвае член агульназаводскай камісіі на працоўных спрэчках, намеснік начальніка юрыдычнага аддзела аўтазавода Валянціна Гантарэнка. — Канфлікт няпроста, таму запатрабавалася расследаванне з прыцягненнем спецыялістаў. Высветлілася, што загінулі рэагенты ў многім па віне кіраўнікоў цэха, якія парушылі правілы тэхнікі бяспекі. З іх і была спажыта нанесеная страта.

Інцидэнт з Пятром Марозавым характэрны тым, што гэта адзіны за апошнія два гады канфлікт, якім займалася агульназаводская камісія па працоўных спрэчках. Звычайна ж узнікаючыя канфлікты ўладж-

ваюцца ў цэхах. (Справа ў тым, што на буйных савецкіх заводах і фабрыках з вялікім штатам рабочых і служачых такія камісіі ствараюцца не толькі на ўзроўні прадпрыемства, але і на вытворчых участках).

У механазборачным цэху аўтазавода, напрыклад, такая камісія збіралася ў мінулым годзе 12 разоў. Яе членаў пасцярожыла, што ўсе заявы былі «на адзін твар»: патрабаванні рабочых павялічыць аплату працы. Большасць прэтэнзій камісія прызнала справядлівымі: на некаторых участках укладзілася тэхналогія вытворчасці, а расцэнкі заставаліся ранейшымі. Галоўнаму тэхналогу цэха і нарміроўшчыкам было дадзена ўказанне тэрмінова перагледзець іх. А каб кожны рабочы загадаў ведаў, колькі ён атрымае за тую ці іншую аперацыю, новыя расцэнкі вывесілі ў цэху на відным месцы.

Карысныя для сябе вывады зрабіла і кіраўніцтва эксперыментальнага цэха № 1. Летась ўсё восем пасяджэнняў канфліктнай камісіі былі прысвечаны аднаму пытанню: рабочых не задавальнялі тэрміны водпуску.

— Я прасіў водпук у ліпені, а мне прапанавалі ў сакавіку, — успамінае слесар Уладзімір Трапашка. — Пачальнік участка растлумачыў гэта «вытворчай неабходнасцю», не прыняўшы да ўвагі, што ўрачы рэкамендавалі мне падляжыцца летам у горным санаторыі на Каўказе. Тады я звярнуўся ў нашу камісію па працоўных спрэчках. У выніку мая просьба была задаволеная.

Каб падобных канфліктаў надалей больш не ўзнікала, у цэху вырашылі змяніць парадак прадастаўлення водпуску. Калі раней складаннем графіка займаўся начальнік участка, майстры і прафсаюзны арганізатар, то цяпер для гэтага збіраецца агульны сход рабочых.

— Дзейнасць камісій па працоўных спрэчках, — гаворыць дырэктар Мінскага аўтазавода Іван Дзёмін, — дапамагае адміністрацыі ўдасканаліваць сваю работу. Камісіі выкрываюць слабыя звяны ў арганізацыі вытворчасці, акцэнтуюць увагу на недахопах, падказваюць шляхі іх ліквідацыі. У выніку паліпшаецца маральны клімат у калектыве, змяняецца колькасць канфліктных сітуацый.

Юрый САПАЖКОУ.

ЗАПАТЭНТАВАНА ЗА МЯЖОЙ

У Гомелі знаходзіцца завод «Гідрапрывад» — адно з буйнейшых у СССР прадпрыемстваў, якія выпускаюць гідраапаратуру шырокага асартыменту. Яго прадукцыя экспартуецца ў дзесяці краін. Нядаўна вучоныя Інстытута праблем надзейнасці і даўгавечнасці машын Акадэміі навук Беларускай ССР сумесна з заводскімі спецыялістамі стварылі апаратуру новага пакалення.

— Тэхніка, якая лічылася перадавай некалькі гадоў назад, сёння ўжо не можа задаволіць спажывоўца, — гаворыць галоўны інжынер завода Мікалай Піліпенка. — Каб вырашыць праблемы, звязаныя з яе абнаўленнем, мы наладзілі цесную сувязь з вучонымі рэспубліканскай Акадэміі навук. Была створана навукова-вытворчая лабараторыя, у якой сталі працаваць вучоныя Інстытута праблем надзейнасці і даўгавечнасці машын і нашы спецыялісты. Перад імі паставілі задачу стварыць новую гідраапаратуру.

Інстытут прадаставіў лабараторыі, памышканні, прыборы. Завод жа ўзяў на сябе аплату працы яе супрацоўнікаў і расходы, звязаныя з набыццём неабходных матэрыялаў. Да выканання заказаў вытворчасці падключылася некалькі лабараторый інстытута. Па сутнасці, было створана навукова-вытворчае аб'яднанне «завод — інстытут». Праграма яго дзейнасці — сумесныя навукова-даследчыя і доследна-канструктарскія работы, прапаганда навукова-тэхнічных дасягненняў, падрыхтоўка навуковых кадраў з ліку інжынераў, якія працуюць на заводзе.

Курс на інтэграцыю навукі і вытворчасці, узяты кіраўніцтвам інстытута і заводам «Гідрапрывад», прынёс адчувальныя вынікі. З дапамогай вучоных створаны арыгінальныя гідрапанелі, помпавыя стан-

цыі, што адпавядаюць міжнароднаму ўзроўню, наладжана іх вытворчасць. Напрыклад, адна з гідрапанелей запатэнтавана ў Англіі, Францыі, ФРГ, а ГДР набыла ліцэнзію на яе вытворчасць. На шляху да сёрыянага выпуску знаходзіцца гідраапаратура, якая па сваіх тэхнічных даных пераўзыходзіць лепшыя замежныя ўзоры. У камплекце са станкамі і аўтаматычнымі лініямі прадукцыя завода пастаўляецца цяпер у дзесяці краін.

А што дала вучоным садружнасць з работнікамі вытворчасці? На гэтае пытанне адказвае загадчык лабараторыі інстытута Васіль Шаўчэнка:

— Вялікая карысць ад такога супрацоўніцтва і для вучоных. Галоўнае ў тым, што мы можам шырока апрабаваць свае распрацоўкі на практыцы, весці эксперыментальныя работы непасрэдна на вытворчасці. Завод хутка вырабіла складаныя доследныя ўзоры абсталявання і праводзіць іх выпрабаванні.

Рыхтуюцца да друку манаграфія па праблемах надзейнасці гідраапаратуры, напісаная сумесна вучонымі і спецыялістамі завода. Чацвёрта інжынераў з вытворчасці вучацца ў аспірантуры пры Інстытуце надзейнасці і даўгавечнасці машын.

Зацікаўленасць у стварэнні новай тэхнікі працягваюць і рабочыя, якія ахвотна бяруцца за выраб эксперыментальных узораў абсталявання. Гэтыя заданні выконваюцца з кемлівасцю. Напрыклад, рабочыя Віктар Сталяроў і Пётр Кароўкін падлі некалькі рацыяналізатарскіх прапаноў.

Аб'яднанне намаганняў вучоных і работнікаў вытворчасці дазваляе больш паспяхова вырашаць задачы мадэрнізацыі вытворчасці, стварэння новай тэхнікі і тэхналогіі.

Уладзімір БІБКАУ.

ВУЛІЦА ЭЛІЗЫ АЖЭШКА

Імем польскай пісьменніцы Элізы Ажэшка названа цэнтральная вуліца ў вёсцы Людвінова Драгічынскага раёна, дзе яна жыла 120 гадоў назад. З вялікай сілай адлюстравала Э. Ажэшка быт палешукоў у такіх творах, як «Нізінны», «Дзюрдзі» і іншых.

Вяскоўцы ўшаноўваюць памяць сваёй зямлячкі. У бібліятэцы сельскага До-

ма культуры сабраны яе творы. Тут наладжваюцца літаратурныя вечары, прысвечаныя творчасці Э. Ажэшка.

БОЛЬШ ТРОХ ТЫСЯЧ...

Уступіла ў строй першая чарга яшчэ адной гарадской тэлефоннай станцыі ў Гомелі. Да паслуг гараджан, прадпрыемстваў і арганізацый Савецкага раёна прадастаўлена больш трох тысяч тэлефонных нумароў.

вістаў у сваёй роднай вёсцы Дзедаўка. У 1923 годзе ён узначаліў Людзьеўвіцкую сельскую Савет, а праз год пайшоў добраахвотнікам у Чырвоную Армію. Неўзабаве стаў камуністам. На працягу ўсёй службы Фёдар Іванавіч настойліва вывучаў ваенную справу і адрадовага салдата вырас да генерал-маёра артылерыі.

Многія гады Ф. Пецюшкін праслужыў у Беларускай ваеннай акрузе. Быў камандзірам дывізіёна, палка, камандуючым артылерыйскай дывізіі, корпусам, намеснікам камандуючага артылерыйскага акругі. Такія пасты займаў былі парабак з Палесся. У гады Вялікай Айчыннай вайны ён удзельнічаў у буйнейшых аперацыях па разгрому нямецка-фашысцкіх войск пад Масквой, Сталінградам, у Данбасе, на Дняпры, у Крыме і Прыбалтыцы.

Цяжкае жыццё ў дзяцінстве і маладосці, ваенныя нягоды падарвалі здароўе нашага славаўтага земляка. Памёр ён на 56 годзе жыцця ў горадзе Калініне. Там цяпер жывуць яго жонка Вольга Васільеўна і сын Вячаслаў, які працуе ўрачом. Нярэдка ў Жытківіцкі краязнаўчы музей прыходзяць ад іх пісьмы з падзякай землякам за ўшанаванне памяці Фёдара Пецюшкіна. Наведвальнікі музея цікавяцца, як пражыў сваё жыццё, як служыў Радзіме і свайму народу адзін з простых сялянскіх сыноў з далёкай палескай вёскі.

Іван НОВІКАУ.

У ВАС замечательная молодежь! Какие уважительные, воспитанные дети!» — такие высказывания почти сплошь и рядом слышишь от соотечественников, когда они приезжают в СССР. Видимо, эта особенность нашей жизни весьма примечательна, если гости, встречаясь с советской молодежью в обычных житейских ситуациях (в транспорте, на улице, дома у тех, к кому они приезжают), обращают на нее большее внимание. Именно их отзывы о советских детях и еще одно обстоятельство, о котором скажу ниже, побудили меня рассказать зарубежному читателю о том, в каких условиях растет молодое поколение в нашей стране.

Приезжая в Советский Союз, наши соотечественники, наверное, замечали в магазинах такие таблички: «Спиртные напитки и табачные изделия детям до шестнадцати лет не продаются». Разумеется, они адресованы и взро-

играть в футбол, порой увлеченно что-либо мастерил. Еще до школы я нередко видел у него сделанные им кораблики или отремонтированные самостоятельно игрушки.

И вот, навестив семью через некоторое время, я был приятно удивлен: Сережа показал мне первую модель корабля, сделанную в судомодельном кружке при Дворце культуры. Она была намного красивее тех, которые он мастерил когда-то. Причем выбор между футболом и моделированием Сережа сделал сам. Отец с матерью отметили: Сережа изменился на глазах. Синова хорошо учится, поведение стало лучше. Короче, все в семье пошло на лад.

Зарубежных гостей, приезжающих в СССР, не оставляет равнодушными и забота государства о детях. Детские ясли, сады, пионерские лагеря, санатории, Дворцы пионеров... «Все лучшее — детям» — таков принцип советского государства еще со времен Ленина.

Правоохранительные органы в каждом малолетнем нарушителе закона видят будущего человека и прилагают все усилия для его перевоспитания, устранения в семье причин, которые привели подростка к правонарушению. «Трудные» дети, как называют таких ребят у нас, находятся под постоянным контролем по месту жительства, учебы. Перевоспитанием их занимаются не только органы милиции, просвещения и другие, но большое влияние оказывают и общественные воспитатели — авторитетные, уважаемые, опытные люди, работающие или живущие рядом с «трудными» подростками.

Изоляция подростка от общества — это, если можно так сказать, крайняя из крайних мер. Но даже в детском воспитательном (защитном, не исправительном, а воспитательном) учреждении «трудным» подросткам созданы все необходимые условия для учебы и развития способностей, для получения трудовых навыков. Отсюда

ДЕТИ ДО ШЕСТНАДЦАТИ ЛЕТ

ПОКА Я РАСТУ...

слым, и подросткам. Думаю, цель таких надписей не требует дополнительных разъяснений.

Редко придется у нас человеку, который даст ребенку закурить, если тот попросит. Для наших людей характерно трогательное, отеческое внимание не только к собственным детям. Забота о маленьких гражданах — норма жизни советского человека. Примеров тому очень много.

Совсем недавно сообщалось о мужественном поступке человека, который спас группу подростков. Дети развели костер у бочки с горючим. Мужчина, увидев это (бочка вот-вот взорвется), успел оттолкнуть детей, но сам получил смертельные ожоги.

Надо ли говорить, чем руководствовался человек в такую минуту. Угроза жизни ребенка зовет взрослого на героический поступок. Равнодушие, а тем более жестокость по отношению к ним у нас, если и встречается, то носит случайный характер. Да и сама забота о детях в семье не сводится лишь к тому, чтобы одеть, накормить их. Неустанный интерес, внимание родителей к духовному миру ребенка в советской семье — залог успешного воспитания хорошего человека. Мне хочется вспомнить беседу, свидетелем которой я был в семье моего знакомого. Родители вели озабоченный разговор о своем сыне, ученике второго класса Сереже.

— Нужно что-то делать, иначе Сережа скоро совсем от рук отобьется, — с волнением сказала мать Сережи мужу. — Учиться стал хуже. Что ни скажи, будто не слышит!..

— Я и сам замечал, но подумал, что это временное, как говорится, возрастное явление, — ответил отец.

— А мне кажется, — убежденно возразила мать, — все от лишнего свободного времени. Пусть не так давно, но он у нас остается один почти на четыре часа. Пока мы вернемся с работы, Сережа не имеет никакого полезного занятия. Делает, что вздумается, или без цели ходит по улице. Даже уроки не хочет учить самостоятельно...

Решено было, что Сережу нужно занять полезным делом вдобавок к учебе. Тем более, мальчик очень любил

В нем выражается и гуманизм, и забота о будущем страны. Все подчинено главной цели коммунистического созидания — воспитать гармонично развитого человека. Эту благородную миссию в тесном содружестве выполняют семья и государство. Единство цели приносит хорошие результаты. В нашей стране введено всеобщее среднее образование. В отличие от зарубежного сверстника советскому школьнику не нужно торопиться покинуть школу в поисках работы. Его главная забота — хорошая учеба. Об остальном думает государство. Окончив школу, юноша и девушка могут работать или учиться дальше. Их судьбу будет решать не случай, а знания и склонности к тому или иному роду деятельности.

Государство постоянно заботится и о свободном времени советских людей, а детей — особенно. Такой пример. В школе закончились уроки. Куда пойдут, чем будут заняты дети? Те, у кого родители еще на работе, останутся в школе в группах продленного дня. Там они пообедают, с помощью учителя подготовят домашнее задание, поиграют. Домой придут одновременно с родителями. Другие в это время уйдут в музыкальную школу или спортивную секцию, в бассейн и так далее.

Разумеется, есть дети, которые по каким-либо причинам не входят в приведенный выше контингент, но и в этом случае подросток не остается без присмотра. Обязательно у таких детей дома есть кто-то из взрослых. И они проводят свободное время во дворе, где для них созданы детские площадки и даже целые городки. Здесь всегда увидишь розовощеких, шаловливых младших школьников, а также учеников старших классов. Вечером к ним присоединяются малыши. Их из детских садов приведут родители. Во время каникул дети едут в пионерские лагеря, отправляются в туристические поездки, посещают родственников в деревне. Читатель может заметить: разве в Советском Союзе нет подростков, нарушающих закон?.. Да, к сожалению, есть. Но они, в отличие от своих сверстников в иных капиталистических странах, не являются пасынками общества.

они выходят готовыми к самостоятельной жизни, с изменившимися моральными устоями, которые получают дальнейшее развитие уже под влиянием тех коллективов, где подростки продолжают свой жизненный путь — на предприятиях, в профессиональных училищах, техникумах, вузах, в армии.

Мне довелось беседовать с сотрудником милиции, инспектором по делам несовершеннолетних Яниной Ясинской. Женщина по долгу службы заботится о «трудных» подростках, помогает им обрести правильную позицию в жизни, когда порой с этой задачей не справляются родители. Примечательно, что подопечные Янины Ивановны называют ее своей матерью. «Когда Игорь рассказывал нам о Вас, Янина Ивановна, то мне очень захотелось встретиться с Вами. Он назвал Вас своей матерью!» «Теперь я хорошо учусь и надеюсь на скорую встречу с Вами». Такие письма получает Янина Ясинская от многих. Девушки и ребята приходят к ней домой посоветоваться в ответственный момент своей жизни. А ведь эти трогательные отношения складываются у сотрудника милиции с когда-то «трудными» мальчиками и девочками.

А вот иная судьба, что также побудила меня написать эти заметки. Я прочел о том, как тринадцатилетний Эрих Рунке из Западного Берлина приобщился к наркотикам прямо на школьном дворе. Здесь «добрые дяди» раздавали «материал» каждому, кто пожелает.

Из-за конфликтов с законом полиция отправила Эриха в спецлечебницу, откуда он попал в психиатрическую больницу. А в газетах попрежнему появляются стандартные сообщения: «Истекшей ночью в общественном туалете найден труп Н., рядом с ним — шприц, которым он сделал себе «золотой» (на жаргоне наркоманов — смертельный) укол».

Мне подумалось, что судьба подростка Эриха Рунке еще раз убеждает: совершенство общества определяется его отношением к людям. Оно может иметь благополучное настоящее, рассчитывать на такое же будущее только в том случае, если умеет заботиться о детях!

Георгий ПАВУЛЯ.

Што? * Як? * Чаму?

«Растлумачце мне, навошта ў вас усіх заганяюць у розныя гурткі ды марксісцкія ўніверсітэты і прымушаюць вывучаць палітыку? Мы ў Амерыцы прымушаны да таго, што палітыка патрэбна таму, хто ёю займаецца. А навошта яна мне, калі мая справа зямлю араць?»

(З існава I. АСАЎЦА, ЗША).

Пісьмо амерыканскага беларуса прымусіла нас узяцца за аловак і паспрабаваць растлумачыць Івану Асаўцу і, відаць, не толькі яму аднаму, што такое

ПАЛІТЫЧНЫЯ ВЕДЫ

і навошта яны патрэбны савецкаму рабочаму, які кожны дзень стаіць ля станка ці за варштатам, служачаму ўстанова, селяніну, ад якіх, здавалася б, патрабавалася толькі адно — кожнаму быць добрым гаспадаром на сваім месцы.

А ці можна быць сапраўды руплівым і дбайным на ферме, якая не твая, на фабрыцы, якая належыць босу, ва ўстанове, куды ты прыходзіш абы дзень адбыць? Можна, адкажучь нашы замежныя чытачы, бо калі будзеш спаць на рабоце, хутка яе страціш. Наш, савецкі чалавек назваў бы такія адносіны да справы дысцыплінай з-пад палкі. Яму невядомы гэты страх апынуцца беспарадным. І тым не менш ён працягвае лепшую гаспадарлівасць і дбайнасць у параўнанні, скажам, са сваім замежным земляком.

Адкуль такія адносіны? Ад глыбокай свядомасці, якая не даеца чалавеку прыродай, а выхоўваецца ў ім нашым грамадствам. У гэтым выхаванні грамадзяніна важную ролю адыгрываюць палітычныя веды.

Амерыканскі фермер ці рабочы на заводзе Форда лічаць, што займацца палітыкай — брудная справа, а таму і палітычныя веды ім ні да чаго. З іх ніякага прыбытку! Інтэрэсы рабочага і фермера, як правіла, дыяметральна супрацьлеглыя інтарэсам дзяржавы, якой кіруе не працоўны чалавек, а пануючы клас. Фермерам было б выгадна прадаваць збожжа Савецкаму Саюзу, а палітыкі, якія вызначаюць курс дзяржавы, наклалі эмбарга на такі гандаль. У выніку — фермеры церпяць страты і разараюцца. Зразумела, што іх не будзе цікавіць палітыка правайчар партыі. Зразумела, напэўна, і тое, чаму ў амерыканскім грамадстве так многа апалітычных людзей.

Сустрэкаючыся з савецкімі людзьмі і адчуваючы сваю бездапаможнасць у самых элементарных пытаннях, яны звычайна заяўляюць: «Ведаеце, я палітыкай не цікаўлюся...» Для нас такая пазіцыя мешчаніна незразумелая, і мы яе не падзяляем. Нам, савецкім, характэрна палітычная перакананасць, а значыць свядомы і актыўны ўдзел у справах грамадства.

Цяпер па ўсёй нашай краіне ідзе абмеркаванне праекта ЦК КПСС да XXVI з'езда партыі. Навошта нам гэта? Дзеля таго, каб кожны чалавек, заняты працай, ведаў не толькі, што дасць пяцігодка яму асабіста, якімі стануць за гэты час яго завод, вёска, творчы калектыў, але дасканалы разбіраўся ў эканамічнай і сацыяльнай палітыцы партыі, дзяржавы на новым этапе. Калі кожны будзе добра ведаць, што і дзеля чаго робіцца ў краіне, значыць кожны свядома вызначыць сваё стаўленне да палітыкі партыі, зробіць на сваім месцы больш і лепш для агульнай справы — развіцця нашага грамадства. Тут якраз да месца нагадаць вядомую формулу навуковага камунізму: ідэі, авалодаўшы масамі, становяцца матэрыяльнай сілай.

У нашым імкненні да чалавечай дасканаласці мы звяртаем увагу на тое, каб кожны быў не проста адукаваны, разбіраўся ў эканоміцы ці мастацтве, але ў першую чаргу каб быў асобай высокай палітычнай культуры. А для гэтага трэба валодаць вялікай масай ведаў ва ўсіх сферах чалавечага жыцця і асабліва ў галіне грамадска-палітычнай.

Мы лічым, што фарміраванню такой асобы спрыяе вывучэнне марксізму-ленінізму, тэорыі навуковага сацыялізму. Але вывучэнне марксізму-ленінізму — гэта не малітва вызубрыць, якую рэлігійны чалавек паўтарае ўсе жыццё, так і не спасцігнуўшы яе сэнсу. Сама па сабе марксісцка-ленінская тэорыя, творчая па духу, знаходзіцца ў пастаянным руху, развіцці, абнаўленні. Таму, каб магчы вырашаць складаныя праблемы, якія ставяць перад нам час, разумець палітыку партыі і дзяржавы, разбірацца ў міжнародным становішчы, мы і займаемся рэгулярна папаўненнем нашых палітычных ведаў.

Палітычна адукаваны чалавек лепш бачыць суадносіны асабістага і грамадскага, вызначаецца прынцыповацю і непрымірымасцю да заганяў і недахопаў у нашым жыцці, ён працягвае паслядоўнасць у барацьбе за ідэалы гуманізму і прагрэсу.

У Савецкім Саюзе ў сістэме марксісцка-ленінскай адукацыі займаецца больш за 70 мільёнаў чалавек. Ніхто, вядома, іх не «заганяў», які гэта здаецца нашаму земляку, у семінары і палітшколы, ўніверсітэты марксізму-ленінізму, розныя гурткі. Справа гэта выключна добраахвотная. А цягне людзей туды жаданне атрымаць адказы на шматлікія пытанні нашай складанай сучаснасці.

Палітычныя веды ў савецкім грамадстве патрэбны і міністру, і партыйнаму работніку, і дзярцы, і кавалю. Па-першае, таму што акраец хлеба надзёнага — гэта мала для савецкага чалавека. А па-другое, таму што тая ж дзярка ці кавальчароўні з міністрам і партыйным работнікам вызначаюць як унутраную, так і знешнюю палітыку Савецкай дзяржавы. Зрэшты, і кіраўнікі розных рангаў таксама прыходзяць з народа.

ПАДПІСАННЕ БЕЛАРУСКОЙ ССР СТАТУТА ЮНІДО

10 снежня гэтага года ў штаб-кватэры ААН у Нью-Йорку пастаянны прадстаўнік БССР пры

ААН А. Шэльдаў падпісаў ад імя Беларускай ССР статут арганізацыі ААН па прамысловому развіццю (ЮНІДО).

PUBLIC EDUCATION IN BYELORUSSIA

The Byelorussian SSR pursues a consistent policy aimed at strict implementation of the right of all citizens to education and creates necessary guarantees for the observation of this right, irrespective of any social, local or other differences.

Universal secondary education for the growing generations is a constitutional right in the Republic. Leninist principles of unified vocational and polytechnical school, universal accessibility to it, native language teaching, free provision of all forms of education and continuity of all forms and methods of instruction and education form the basis of the general educational system.

Younger generation educational problems, the improvement of school system are an object of constant care of the Central Committee of the Communist Party of the Soviet Union and the Soviet Government. The Central Committee of the CPSU and the Council of Ministers of the USSR resolution "On Further Improvement of Instruction and Education of General Education Schools' Pupils and their Preparation for Labour" of December 22, 1977 defined a long-term School policy. It outlined the tasks of the Soviet school on the stage of the developed socialist society, when universal compulsory education of the growing generation has become reality. It set the tasks that secondary school graduates during the school years obtain profound knowledge of the fundamentals of sciences and practical skills for work in the national economy as well as come closely to get some trade. The resolution also emphasizes the necessity of decisive turn of the school to a better training of the youth for the work in the field of material production, to a well-founded choice of profession. Efforts of the public education bodies of the Byelorussian SSR are dedicated now to the implementation of this resolution's task.

Universal secondary education is accomplished on the basis of universal school curricula and syllabi. Schools—primary, eight-year or secondary are set up depending on local conditions. 99 per cent of the graduates of eight-year day-time and evening schools are continuing now their education in educational establishments. Among them 65.4 per cent attend the ninth form of day-time secondary schools; 6.5 per cent attend the ninth form of secondary evening (shift) schools; 16.7 per cent move on to vocational and technical schools and 10.4 per cent study at specialized secondary schools. There are 2777 primary schools, 2039 eight-year schools and 2364 secondary schools in the Byelorussian SSR attended by 1447 thousand children.

Equal opportunities are provided to all children to receive a secondary education. General secondary education is compulsory for all children aged 7-17/18. Boarding schools are built to assist large families and single mothers in bringing up their children. Much attention is being paid to the education and upbringing of sick children and adolescents. Sanatorium and forest schools are established for sick children who require prolonged treatment; special schools are built for physically and mentally handicapped children.

The social processes taking place in society and the development of the scientific and technical revolution require the mastery of new achievements made by science and technology. Therefore, great importance is being attached to the education of the working people without discontinuing their work.

With a view to improving the work of evening (shift) and correspondence secondary schools, the existing curricula and syllabi have been revised; special textbooks are being published; the evening and extramural secondary school students are granted every week an extra day off paid by enterprises where they are working. Every fourth secondary school graduate in the Republic is an evening school graduate. Every year at least 5,000 young workers and farmers receive a secondary education and, concurrently, acquire essential agricultural and industrial professions at evening secondary schools.

Prolonged-day schools and classes have become an effective form of social education. Such schools and classes attend to the harmonious development of the school-children, create the necessary conditions for all children to develop their individual capacities and academic aptitudes.

The process of making up the personality of a child which began at school, continues in the system of vocational-technical, specialized secondary and higher education. 210 vocational and technical schools of the Byelorussian SSR comprise 135,000 students, more than 163,000 boys and girls study at 133 secondary specialized establishments, 31 higher learning institutions, including three universities, train 171,000 students. Educational establishments of all types offer training to more than 3.5 million people, that is to every third citizen of the Republic.

Successes of Soviet Byelorussia in the development of public education as well as in other fields of the national economy vividly illustrate the advantages of socialism, of economic, cultural, scientific and educational development.

QUESTIONS TO THE READERS OF THE "ENGLISH PAGE"

Our newspaper has been regularly publishing "English page" for several years. Articles that are published here tell children and grandchildren of our compatriots, who were born abroad, about the Motherland of their parents. When reading the "English Page" they learn about the successes of our Republic in industrial and cultural development, what the villages and towns, where there fathers and mothers were born, look like today, how the Byelorussian people live now.

To know Your attitude to the "English Page" of our newspaper and Your interests better, we ask You to answer several questions:

1. When did You read the "English Page" for the first time?

2. Do You know some other people who read it (members of Your family, Your neighbours or friends)?

3. What do You like and what don't You like on the "English Page"? Why?

4. Do the articles published on the "English Page" help You to imagine how our Republic looks like today?

5. What problems are You mostly interested in (social, economic, international, cultural)?

6. What would You like to read on the "English Page" of our newspaper?

All Your suggestions and comments with regard to our "English Page" will always be appreciated by us. Please write us what You personally think of it.

Editorial board

THE OLYMPIC ECHO

THE OLYMPIAD IS OVER.

The Organizing Committee is continuing its work

Interview with Vitaliy SMIRNOV, First Vice-Chairman of the Olympics'80 Organizing Committee and Vice-President of the International Olympic Committee, to the Novosti Press Agency.

APN: The Games of the 22nd Olympiad are already a thing of the past. In the general opinion of the world sporting community, they proved an outstanding success, and the Organizing Committee is still accepting congratulations and compliments. Certainly, you could take a rest, but today we are meeting and talking here in the same office of yours in the building at 22-a Gorky Street, in the Organizing Committee whose signboard remains at the entrance to it; we have seen busy staff workers on its premises. Does this mean that the Organizing Committee does not regard its mission as completely fulfilled and that Olympic matters are still continuing?

V. Smirnov: Certainly. By the way, we do not differ from the organizing committees of any previous games in this respect. Like the other committees, we too have still to solve many problems after the end of the Games.

APN: For example?

V. Smirnov: The main concern of the leadership of the Organizing Committee perhaps has no relationship to the Olympic Games. It is about those workers of the Moscow committee—and they form the overwhelming majority—who have already completely fulfilled their tasks and for whom we now have to find employment.

APN: Are there any problems?

V. Smirnov: Not many as one might assume. Our work has received a high evaluation, and our workers during the preparations for and holding of the Games proved themselves as qualified specialists. Ministries, other government agencies, sport and other organizations looked and are looking closely at our workers, many of whom receive solid job offers. In short, we are getting every support and understanding in this matter.

APN: Could you briefly describe the report of the Organizing Committee to the IOC? And what are the remaining areas of activity you are still to complete?

V. Smirnov: The report consists of three volumes. The first is Moscow, the second—the Olympic Games, and the third—technical results. We shall also have to release technical films on 17 types of sport and, of course, the main film about the Games of the 22nd Olympics; we shall be able to do that toward the end of this year. Commercial matters also have to be finally settled; incidentally, there are no problems with most of the foreign firms and companies that have signed with us contracts and agreements expiring at the end of this year, but with some of them, in particular with a number of American firms, financial issues have not yet been fully clarified.

APN: By the way, once it has come to commerce which is a part of the economic program, what are the prospects of the Organizing Committee of the Summer Olympic Games? It is known that the Organizing Committee of the Winter Olympiad at Lake Placid almost auctioned its Olympic equipment and still is in debts which are quite large.

V. Smirnov: I do not yet have official data, but I can already say with confidence that we have no indebtedness and are satisfied with the results of the implementation of our economic program.

APN: Let us return to our talk on the tasks that are still unsolved by the Organizing Committee. V. Smirnov: There is nothing much to say. The Organizing Committee is still in charge of considerable material values, including various implements and equipment. All this must be taken stock of at length, and correctly distributed. Finally, a number of national Olympic committees have requested us to send various exhibitions and materials concerning the Olympic Games in Moscow to their countries. We are trying our best to satisfy these wishes.

APN: Now a question to you not as one of the leaders of the Organizing Committee of the Olympic Games, but as a Vice-President of the IOC. Which of the problems now facing the IOC and the international Olympic movement do you consider as most important?

V. Smirnov: The most important thing is to prevent any possible outside interference in the Olympic movement, to ensure that no one could use the idea of Olympism for one's own ulterior aims—be it the Washington Administration or somebody else. As before, the IOC must keep watch over the irreproachable observance of the letter and spirit of its rules. In particular, it must see that the 1984 Summer Games in Los Angeles pass in accordance with the requirements and provisions of the Olympic Charter, and not as the White House might wish.

I personally have an optimistic view of the future of the Olympic Games. The success of the Games in Moscow gives sufficient ground for such optimism.

APN: Yes, there is now a sufficiently widespread opinion about the Moscow Games as an Olympiad which has saved the Olympic movement. Do you agree with this assertion?

V. Smirnov: Fully and unreservedly, and I am ready to explain my position. The Olympic movement had in general enough problems. For example, it had to resist the attempts by certain quarters to get through racist-regime countries into it. Or the problems of doping, the commercialization of Games and their dependence on the political aims of some or other circles. Moscow successfully resolved many of these problems. But the preparations for the 22nd Summer Olympiad took place in an especially difficult situation caused by the attempts of the U. S. Government to prevent and discredit the Games in Moscow and to deprive them of participation by the majority of national Olympic committees.

And here the forces coming out for the Olympiad in Moscow, and consequently for the preservation of the unity of the Olympic movement, exerted their decisive influence. The IOC held a firm and consistent attitude to this question; nor did international sport federations and NOCs, first of all the national Olympic committees of the West European countries for whose obedience the organizers of the boycott campaign had especially hoped, yield to pressure. In Western Europe the Federal Republic of Germany, which followed the example of the United States, and also Norway, Monaco and Liechtenstein found themselves in isolation.

The gross political interference in Olympic affairs and the attempt to exploit Olympism for selfish ends were not successful. The Olympiad in Moscow took place and proved to be full-fledged from all points of view: it was distinguished by a high organizational, sporting and technical level, and the majority of national Olympic committees recognized by the IOC participated in it.

At the lesson in one of the secondary vocational schools.

Photo by S. KRITSKY.

Мікола Гусоўскі — выдатны беларускі

„Я ПАКІДАЮ створанае мной для ацэнкі народу, якому клопат і цяжкая праца дазволілі зведаць тыя ж цяжкасці...» — гэтыя словы належыць Міколу з Гусава, аднаму з буйнейшых славянскіх паэтаў-новаляціністаў эпохі Адраджэння, аўтару слаўтай патрыятычнай паэмы «Песня пра зубра» і паляванне на яго».

Побач з ім першадрукара ўсходніх славян Францыска Скарыны ЮНЕСКА ўключыла імя Міколы Гусоўскага ў календар міжнародных дат вялікіх дзеячаў славянскай культуры.

Творчая спадчына Гусоўскага адраджалася з небыццям нядаўна, пасля з'яўлення ў друку ў канцы 60-х гадоў нашага стагоддзя перакладаў паэмы на рускую, беларускую і літоўскую мовы. Дзякуючы агульным намаганням польскіх,

рычных спадзяванні перадавых людзей часу, высокія гуманістычныя ідэалы і паэтычная душа беларускага народа.

У еўрапейскай літаратуры гэтага перыяду зноў былі ўзняты на шчыт героіка-вызваленчыя традыцыі. У творчасці М. Гусоўскага таксама гучыць гераічны матывы. Напісаная ў Еўропе і прасякнутая глыбокім гуманістычным нафасам «Песня пра зубра» стала гімнам роднаму краю. Прырода для М. Гусоўскага не толькі народны здабытак, які трэба берагчы і памяншаць, але і крыніца радасці, здароўя, прыгажосці, выхавання вышэйшых маральных і патрыятычных пачуццяў.

М. Гусоўскі адкрыў заходнееўрапейскаму чытачу свой край, «край цудаў і загадак» як фарпост барацьбы з золатаардынцамі, тэўтонамі і туркамі. Надзіва сучасныя заклікі паэта да міру, яго любоў да чалавека і ўсяго жывога:

Спынім забойствы! Сумленне,
і розум, і гонар
Уладна загадваюць кніжніку:
як са званіцы,
Бі ў сваё звонкае слова,
узбройвай народы
Супраць разбою!

«Я ПАКІДАЮ НАРОДУ»

рускіх, беларускіх і літоўскіх вучоных і перакладчыкаў мільёны чытачоў пазнаёміліся з творамі М. Гусоўскага.

Хоць біяграфічных звестак аб ім мала, несумненна адно: Мікола Гусоўскі — выхадзец з беларускіх зямель Вялікага княства Літоўскага. Па сацыяльнаму становішчу ён, відаць, быў з сям'і беднага баярына, які служыў паляўнічым, меў магчымасць бываць з бацькам на ўскраінах вялікага княства: «Рэкі лясныя, Дняпра паўнаводнага строма пераплываў я з канём у пагоні за зверам».

Талент і выпакутаваны вопыт зрабілі Гусоўскага самабытным мастаком. Вось як ён піша аб суровай і небяспечнай працы паляўнічага:

Край мой (цяпер ужо
ўласнасць Кароны) калісьці
Я перамераў удоўжкі
і ўноперак пешшу,
Змалку ад бацькі вучыўся
ў бяскончых абходах
Крокам нячутным ступаць,
каб нішто не шурхнула.

Першапачатковую адукацыю М. Гусоўскі атрымаў у адной з мясцовых кафедральных або царкоўнапрыходскіх школ. Аб гэтым гаворыць веданне ім не толькі лацінскай, але царкоўнаславянскай і беларускай моў. Затым пашыраў свае веды ў навучальных установах Вялікага княства Літоўскага, Польшчы, Італіі. Разважаючы аб высокім мастацкім майстэрстве, аб выдатнай філалагічнай падрыхтоўцы паэта, прыходзіш да вываду, што ён атрымаў тыповую для таго часу еўрапейскую адукацыю.

У Італіі, калісьці класічнага Адраджэння, канчаткова сфарміравалася творчая індывідуальнасць М. Гусоўскага. У яго паэзіі адчуваецца філалагічна-філасофская італьянская школа, асабліва ў «Песні пра зубра», дзе для славянскага чытача абгрунтаваецца новы, рэнесансны спосаб адлюстравання рэчаіснасці.

Аўтар паэм «Новая і слаўтая перамога над туркамі ў ліпені месяца» (Кракаў, 1524), «Жыццё і дзеянні св. Гіяцынта» (Кракаў, 1525) і шэрагу вершаў М. Гусоўскі абесмяроўваў сваё імя «Песняй пра зубра», якую стварыў удалачы ад радзімы ў Рыме ў 1522 годзе. У гэтай паэме ён пераадолеў вузкасаслоўнае, каставае ўспрыняццё жыцця і стварыў надзіва цэльны, паэтычны і праўдзівы гімн Беларусі і Літвы. Выдаць паэму ў Рыме яму не ўдалося. Асуджаны на беднасць, апальны, хворы, але духоўна не зламаны, паэт пасяліўся ў Кракаве. Тут у друкарні Іераніма Віетара ў кастрычніку 1523 года выдаецца гэты твор. У ім праз прызму рэнесансна-мастацкага бачання свету ярка выявіліся гіста-

М. Гусоўскага хвалююць вечныя тэмы літаратуры — вайны і міру, жыцця і смерці. У любові да радзімы, у альтэрнатыўнай прасе подзвігу ў імя яе будучага — увесць М. Гусоўскі. Ён асуджае сепаратысцкую палітыку каранаваных уладароў свету.

М. Гусоўскі — вялікі пісьяр прыроды, працы і свабоднага чалавека. Упершыню ў славянскай літаратуры ён адлюстравваў крызіс сацыяльна-палітычнага ладу Вялікага княства Літоўскага. Са смуткам і абурэннем піша паэт аб пакутах простага народа, разбоі і своеўладстве прыгнятальнікаў і дае выдатныя ўзоры палітычнай, выкрывальнай лірыкі:

Князь і баяры — усе, каму
лыга заступіцца,
Глухі да нас і не горай,
чым жорсткі татарын,
Душаць пятлёй галасы абурэння
ў народзе.

Смы сваёй эпохі і свайго класа, М. Гусоўскі абараняў пераважна раннебуржуазны ідэал. Унутраная супярэчлівасць яго поглядаў, як і ўсёй культуры эпохі Адраджэння, заклучалася перш за ўсё ў абстрактнасці гуманізму, у супярэчнасці паміж верай і ведамі, артадаксій і вальнадумствам, ідэалізмам і стыхійным матэрыялізмам. Але нягледзячы на гэта, асноўную прыгажосць яго паэзіі складае імкненне да гармоніі, да сінтэзу дасягненняў духоўнага багацця розных народаў і эпох, да выпрацоўкі ўласнай літаратурнай мовы і стылю. Творчасць М. Гусоўскага сімвалізуе расшырэнне ўзаемадзеяння і збліжэнне культур лаціна-романскай і грэка-візантыйскай арыентацый, культуры Усходу і Захаду. Калі Скарына стаў сцяганосцам нацыянальнай традыцыі ў культуры беларускага і іншых усходнеславянскіх народаў, то Гусоўскі выступіў як заснавальнік рэнесанснай рэалістычнай традыцыі ў паэзіі Беларусі, Літвы і Польшчы. Яго спадчына па шырыні закранутых праблем з'яўляецца агульным здабыткам і вынікам развіцця славянскіх і літоўскага народаў.

«Песня пра зубра» адносіцца да духоўных помнікаў еўрапейскага значэння, якія фарміруюць грамадскую свядомасць і гісторыка-літаратурны светапогляд. Вывучэнне жыцця і творчасці М. Гусоўскага дало магчымасць узбагаціць уяўленне аб своеасаблівасці шматмоўнай культуры ўсходнеславянскага свету. Час не аддаліў, а наблізіў да нас «Песню пра зубра», і таму яна паўнапраўна ўвайшла ў залаты фонд сусветнай літаратуры.

Віктар ДАРАШКЕВІЧ,
кандыдат філалагічных навук.

ВОДГУЛЛЕ

ЧАСУ

ЛОВЯЧЫ

СЭРЦАМ

У залах Саюза мастакоў БССР цесна. І ад наведвальнікаў, і ад выстаўленых твораў. Недасведчанаму чалавеку гэта можа здацца дзіўным. Яго прасталінейная логіка саргнецца ў пыталні ад адной толькі назвы экспазіцыі — «Мікола Гусоўскі і яго час». 500-годдзе паэта ўшаноўвае сёлета ўвесь цывілізаваны свет. Але ж на сценах вісяць не тагачасныя, а сённяшнія жывапісныя палотны, акварэлі, графічныя аркушы... Прадстаўлена амаль дзвесце твораў мастацтва больш чым ста аўтараў з розных куткоў Беларусі і з Рыгі. Гэта шчыры дар памяці земляка, чый талент і розум былі звернуты да найважнейшых праблем эпохі, якога любоў да роднай зямлі натхніла на дакладныя і трапныя радкі «Песні пра зубра».

Не знойдзена пакуль ніводнага прыжыццёвага партрэта Міколы Гусоўскага. (Нагадаю, што вядомы фактычна толькі адзін партрэт Ф. Скарыны — гравюра ў кнізе «Быццё», але беларускімі мастакамі ўжо створана багацейшая Скарыніяна).

Легендарны вобраз Міколы з Гусава даваў надзвычай шырокую магчымасць для фантазіі, для выказвання ўласнага разумення гэтай асобы і тых сітуацый, якія дакладна вядомы з гістарычных крыніц і твораў самога паэта. «Песня пра зубра» натхняла мастакоў дакладнасцю апісанняў, эмацыянальнасцю, выразнасцю аўтарскіх адносін да рэчаіснасці. Па выстаўцы можна ісці з кніжкай у руках і спалучаць асобныя вершаваныя радкі з пэўнымі творамі ў экспазіцыі.

Пры гэтым не перастаеш радавацца і здзіўляцца: як узбагачае вобраз, выкажаны ў словах, праца жывапісца, графіка, скульптара, як паглыбляецца тваё разуменне мінулай эпохі, ролі творчай асобы ў грамадстве, непарыўнасці гістарычнага развіцця народа, краю.

На выстаўцы шмат партрэтаў. Якім розным уяўляецца мастакам Мікола Гусоўскі! М. Кірзеў паказвае паэта-летуценніка, узніслага, натхнёнага. Г. Ціхановіч малюе дасціпнага маладога шукальніка ісціны, якому вядомы радасці жыцця. У В. Альшэўскага ён амаль аскет, сталы мужчына, паглыблены ў роздумці ўспаміны. А. Марачкін дае вобраз паэта і дзяржаўнага дзеяча, дыпламата — натурны імклівай, дзейснай, мудрай. М. Апіек «асучаснівае» слаўтага земляка: на яго палатне артыст тэатра імя Я. Купалы ў ролі М. Гусоўскага.

Побач з паэтам — яго героі, яго сучаснікі. Каралева Бона, да якой звернута аўтарскае прысвячэнне ў першым, кракаўскім выданні «Песні пра зубра»; вялікі князь Вітаўт, воін і дзяржаўны дзеяч, якасці і заслугі якога грунтоўна аналізуе М. Гусоўскі; першыя чытаны паэмы ў княстве Літоўскім — людзі розных узростаў, але пэўнага сацыяльнага паходжання; просты люд — воіны, паляўнічыя, сяляне — да якога паэт поўны спагады, бо цяжка ацэньвае яго долю: «б'юцца князі-ваяводы, а стогнуць народы»...

Багатая рэнесансная вопратка, атры-

[Заканчэнне на 8-й стар.]

СЫН СВАЁЙ ЗЯМЛІ

МАНАЛОГІ АКЦЁРАУ, ЯКІЯ УВАСОБІЛІ У СПЕКТАКЛЯХ ВОБРАЗ
МІКОЛЫ ГУСОЎСКАГА

Віктар ТАРАСАЎ,
народны артыст БССР.

Аляксандр ДЗЯНІСАЎ,
заслужаны артыст БССР.

Знаёмства з «Песняй пра зубра» мяне адначасова ўразіла і абурыла. Уразіла глыбокай філасофіяй жыцця, велічнасцю, моцным пачуццём любові да радзімы, да людзей. Абурыла таму, што вельмі доўга гэты шэдэўр не быў вядомы шырокаму колу глядачоў. Творчыя калектывы праходзілі міма яго.

У спектаклі, пастаўленым сёлета Беларускім тэлебачаннем, далёка не ўсё мяне задавальняе. Не ўсё, аб чым я, выканаўца ролі Паэта, думаю, марыў, — ажыццявілася. Але на тое ёсць розныя прычыны, не аб іх зараз гаворка.

Мікола з Гусава... Гэта імя авяена паэтычнай легендай. А легенду кожны чалавек успрымае ці пераклавае пасвойму: мае на тое права. Так і ў нашай тэлевізійнай рабоце. Задумы і старанні сцэнарыста і рэжысёра, акцёраў зліліся ў адзінае цэлае. Вынік — канкрэтны вобраз канкрэтнага чалавека. Прымаць ці не прымаць яго — справа густу, але ён мае права на існаванне.

«Песня пра зубра» — узор высокай старажытнай літаратуры. Гэта, я б скажаў, успышка таленту паэта. Я ўяўляю сабе Міколу Гусоўскага знешне спакойным, задуманым чалавекам з філасофскім складам мыслення. І такім імкнуўся паказаць яго тэлегледцам. Але ў той жа час яго ўнутраны свет быў пастаянна ўзрушаны, бо паэт меў магутны зарад энергіі і толькі невялікая частка яе вылілася ў вершаваныя лацінскія радкі. Я не перастаю здзіўляцца мудрасці «Песні», яе прастаце ў перадачы думкі. Ганаруся, што наша літаратура мае такую каштоўнасць, і схіляю галаву перад геніем Міколы Гусоўскага.

У спектаклі «Напісанае застаецца», які ўжо два гады ідзе на сцэне тэатра імя Я. Купалы, роля Гусоўскага — дапаможная. У цэнтры ўвагі — постаць беларускага першадрукара. Мы не маем дакладных звестак аб тым, у якіх адносінах былі Францыск Скарына і Мікола Гусоўскі. Ці былі яны сябрамі? Ці часта сустракаліся? Наогул ці былі знаёмыя? Гэтыя і многія іншыя пытанні застаюцца адкрытымі.

Пра Міколу Гусоўскага мы ведаем мала. Але ў нас ёсць крыніца, якая дазваляе гаварыць аб яго асобе, аб тым часе, аб грамадскай думцы той эпохі, — «Песня пра зубра». Яна была асновай маёй працы.

Я паставіў для сябе тры пытанні. Што радавала Гусоўскага? Што засмучала? Чым багаты гэты чалавек? Адказы на гэтыя пытанні і ёсць маё ўспрыманне, разуменне асобы Гусоўскага.

Мікола Гусоўскі — паэт. Вяслы, жыццёвалюбівы чалавек. Ён шчыра рады, што яго народ даў свету генія — Францыска Скарыну. Ён упэўнены, што сярэд беларусаў ёсць шмат таленавітых, цудоўных людзей. У той жа час яго засмучаюць трываючы многія рэчы: беларусы прыгнечаныя, іх можа праследвацца. Але народ жыве. І Мікола Гусоўскі ганарыцца сваімі суродзічамі — смелымі, мужнымі, прыгожымі людзьмі.

Можна з упэўненасцю зараз гаварыць, што Гусоўскі — паэт-патрыёт, горава ўлюбены ў сваю радзіму, у чалавека, у прыроду. Бо напісаць «Песню пра зубра» мог толькі сапраўдны сын свайго народа.

Маналогі запісала
Н. БАУКАЛАВА.

ПАЭТ-ЛАЦІНІСТ ЭПОХІ АДРАДЖЭННЯ

ПЕСНЯ ПРА ЗУБРА

УРЫВАК З ПАЭМЫ М. ГУСОЎСКАГА

ХРОНІКА ЮБІЛЕЮ

«Сакратар пасла па становішчу і паэт па прызынанню, Мікалай Гусоўскі пайшоў сваім шляхам: ён даверыўся памяці сэрца, паклаў успаміны ў аснову не толькі зместу, але і формы паэмы, яе кампазіцыі і стылю». — піша вядомы беларускі паэт і перакладчык Язэп Семяжон у грунтоўным артыкуле, што змешчаны сёлета ў восьмым нумары біюлетэня «Навіны ЮНЕСКА» і прысвечаны 500-годдзю нашага паэта-лацініста XVI стагоддзя. Імя Міколы Гусоўскага ўключана ў календар ЮНЕСКА юбілеяў выдатных дзеячаў і гадавін гістарычных падзей.

Творчасць Міколы Гусоўскага — прыкметная старонка ў гісторыі славянскіх літаратур. Яго юбілей урачыста адзначае грамадскасць Краіны Саветаў. У розных гарадах прайшлі навуковыя канферэнцыі, вечары. Публікацыі, прысвечаныя жыццю і творчасці паэта-лацініста, з'явіліся ў многіх газетах і часопісах. У прыватнасці, артыкул кандыдата філалагічных навук з Мінска В. Дарашкевіча, які мы прапануем увазе чытачоў, узяты з «Літаратурнай газеты», вельмі папулярнай сярод інтэлігенцыі Саветаў Саюза.

23 снежня ў тэатры імя Я. Купалы сабраліся прадстаўнікі інтэлігенцыі, рабочага класа і студэнцкай моладзі беларускай сталіцы, каб ушанаваць памяць свайго славутага земляка. Напярэдадні ў залах Саюза мастакоў БССР адкрылася выстаўка «Мікола Гусоўскі і яго час».

Трэці сезон ідзе на сценах беларускіх тэатраў п'еса А. Петрашкевіча «Напісанае застаецца». Яна прысвечана беларускаму першадрукару Францыску Скарыне. На сцэне мы сустракаемся і з паэтам і вандрунікам Міколам Гусоўскім, які быў аднадумцам вялікага гуманіста.

Беларускае тэлебачанне паказала сёлета свой варыянт «Песні пра зубра». Стваральнікі спектакля імкнуліся як мага паўней раскрыць для шырокай аўдыторыі гуманістычны пафас паэмы, сугучнасць думак аўтара людзям XX стагоддзя.

Выдавецтва «Мастацкая літаратура» выпусціла ў свет «Песню пра зубра» на трох мовах — лацінскай, беларускай і рускай. Змешчана на таўсама «Прысвячэнне каралеве Боне», напісанае Гусоўскім да кракаўскага выдання і цікавае разважаннямі пра ролі літаратуры і мастацтва ў жыцці грамадства. Кнігу ілюстравалі мастак Яўген Кулік. Тэксты на беларускую мову з лацінскай перакладаў Я. Семяжон, на рускую — Я. Парэцкі. Значым, што ўпершыню на беларускай мове паэма была надрукавана ў 1969 годзе ў часопісе «Польмя», а ў 1973 годзе выдадзена асобнай кнігай з ілюстрацыямі А. Кашкурэвіча.

Штомесячны рэспубліканскі дзіцячы часопіс «Бярозка» сваю чарговую «Энцыклапедыю» прысвяціў Міколе Гусоўскаму. Асоба выдатнага паэта і вернага сына роднай зямлі на старонках энцыклапедыі паказана ўсебакова. Прыведзены біяграфічныя звесткі (на жаль, іх захавалася вельмі няшмат), шчодра цытуюцца радкі з «Песні пра зубра», змешчаны ілюстрацыі сучасных мастакоў і, што самае цікавае, мноства рэпрадукцый выяў XVI стагоддзя — гербы, планы, партрэты і г. д. Усё гэта дапамагае юным чытачам лепш уявіць эпоху і ўмовы, у якіх нарадзіліся чаканяныя радкі «Песні» пра свой край і народ.

Край мой [цяпер ужо ўласнасць Кароны] калісьці
Я перамераў удоўжкі і ўпоперак пешшу,
Змалку ад бацькі вучыўся ў бясконцых абходах
Крокам нячутным ступаць, каб нішто не шурхнула,
І спасцігаў, як звяроў прыкмяцаць па бярогах
Нюхам, і вухам, і вокам. Без якасцей гэтых
Не напалюеш, бо звер палахлівы і пільны.
Колькі патоў ён, бывала, зганяў з мяне ў зімнюю сцюжу,
Коп'і шыбаць прымушаючы з бегу наводмаш!
Колькі нагледзеўся смерці, наслухаўся енку
У пушчах, пакуль мяне, сына, вучыў палясоўшчык!
Рос і засвойваў усё: дзе сям'ёю мядзведзі
Сусляць малінік, дзе пасвіцца дзік па дубровах,
Як на ласеў асцярожных нябачныя сеці
У лузе расставіць, каб трапіў у пастку сахаты.
Бачыў і чуў, як пальбой аглушалася пушча,
Грузна, мармычучы, ў снег асядала здабыча.
Жмурчыўся перш, калі недзе ў імклівай пагоні
Ранены верхнік мільгне, і адно толькі згледзіш:
Кроў на кані і, як гронкі каліны, — на снезе.
Вось у такіх пераплётах на нашых аблавах
Часта і я быў раўнёю сваім пабрацімам.
Рэкі лясныя, Дняпра паўнаводнага строму
Пераплываў я з канём у пагоні за зверам.
Што там таіцца, карцела дзе-небудзь і збочыць;
Гнаў тую думку: на людзях і смерць не страшная.
Колькі нягод паспытаў я на тых паляваннях —
Каяцца б можна, ды хто ж калі каеўся ў мільмі!
Быў і адважны, а дзе й неразважны, казалі:
Як ні было — не забыць сваю школу Міколу.
Гэтую ж песню — далёкае водгулле пушчаў —
Слухай душой, мой чытач, і, як плод недаспелы
З дзічкі, сарві і смакуй, калі маеш цікавасць
Штосьці даведацца з нашых лясоў, і з прыроды
Нашага краю, і з норваў рэдкага звера.
Так што працягваем наша з табой падарожжа
У самыя нетры зубрынае вотчыны-пушчы.

Лютасцю больш небяспечны, чым люты драпежнік,
Зубр для людзей не страшны, не чапай — не зачэпіць,
Будзе стаяць як укопаны — пастыр на варце,
Не страпянецца, а позіркам пасціць няспынна
І чараду, і сям'ю ў чарадзе на папасе.
Смелы, і ў гэтым няма яму роўнага звера
У свеце жывёльным пушчанскага нашага краю.
Стрэнеш, бывала, такога дзорцу ў дуброве,
Стоішся ў хмызе і дзякуеш богу — не згледзеў.
Дзе там — не згледзеў! Ты вокам зміргнуў — заўважае.
Дзесь калчаном шарганеш, на галінку наступіш —
Быццам працяты стралой, здрыганецца — і ў наступ.
Шчасце, калі пры такой выпадковай сустрэчы
Меч твой не бліснуў на сонцы, кап'ё не заззяла:
Смела ідзі без агляды, як быццам не бачыў
Гэтага страху. А ён, утаропіўшы вочы,
Будзе ўсё зіркаць, пакуль не схавашся ў нетры.
Горш, калі часам наткнешся на матку з прыплодам,
Схопіш мушкет з пералуду — ох, гэта гарачка! —
Звер вокамгненна раз'юшыцца, рыкам аглушыць —
Знай, што раз'ятраны: хто яго ўздумаў трывожыць!
Тут не разгадвай, давай у пату і, як дужы,
Скідвай убок, у гушчар, і пакуль яшчэ цэлы —
Дай божа ногі: за ўцёкшым ён гнацца не стане.
Леташкі-цёлкі, бычкі-аднагодкі ў чарадах —
Люба глядзець: скакункі, забіякі-задзіры.
То пачынаюць басціся, то, быццам у зыку,
Шумна гарцуюць, пужаючы гулямі статак.
Кемлівы звер па прыродзе. Напрыклад, цяляты
З першага ж дня пераймаюць паводзіны матак:
Назіркам дыбаюць за чарадой і на пашы
Нешта ўжо пыскай вышукваюць. А пасталеўшы,
Порстка выбрыкваць пачнуць, апрабоўваюць рожкі,
Звера сустрэўшы ці пень абымшэлы ў гушчары.
Так на выгодзе лясной, у няспынным змаганні
За кудзяроч лугаваго кіпрэю, з бычка-зубраняці
Зубр вырастае, магутны прасядзісты волат.
Дзіву даешся: ні сну ж, ні спачыну не знае,
А набіраецца сілы, і колькі цярпення
Трэба такому, каб стрымліваць жыўчыкі руху!
Ходзіць спакойна і раптам у бегу імклівым
Ён, як рысак, пралятае праз гала лясное.

Край свой лесной я, писателям древним не равный,
Подданный Польши, шагами своими измерил.
Сызмальства все постигал от отца-зверолова:
Тихо, с оглядкой прочесывать дебри лесные,
Зоркостью глаза зверей подметать по берлогам
Так, чтобы зверь не почувал ни ухом, ни нюхом
Хитрой засады и вовремя с лежки не снялся.
Сколько потов он сгонял с меня в зимнюю стужу,
Копья метать заставляя с плеча при разбеге!
Сколько смертей перевидел я, лая собак переслышал
В детстве, пока меня, сына, учил полесовщик!
Я постигал, как сраженный медведь погибает,
Где и когда на кормежке задержатся вепри в дубраве,
Как на пугливых лосей расставлять хитроумные сети,
Чтобы, петлю не заметив, сохатый попался в ловушку.
Слышал и видел, как воздух пальба сотрясала,
Грузно, с урчаньем и хрипом, в снега оседала добыча;
Видел, как всадник в погоне мелькает сквозь чащу,
и брызжет
Кровь из него на коня, и сугробы забрызганы кровью.
Вот при таких оборотах в лесном нашем крае
Часто был равен напарникам в трудном охотничьем деле.
Реки лесные, Днепра полноводного стрежень
Переплывал я верхом, доверяясь коню и преследуя зверя.
Я бы, конечно, охотно остался в сторонке,
Но отставать от друзей на охоте считалось позором.
Сколько невзгод испытать довелось на литовской охоте,
Но, не хвалясь, говорю, был сноровист, находчив и ловок.
Вот только в этом искусстве я опытен не был,
Не поднимался, признаться, на эту вершину.
Так что щади, мой читатель, нестройные строки
Мужа лесного, коль скоро тебя беспокоит
Жажда познать и природу, и нравы редчайшего зверя.
Дело, однако, продолжим, которое начато было.

Хищным животным не равня, свирепостью ж превосходя их,
Зубр для людей безопасен. Не тронешь его — не затронет,
Но неуслышно следит, как дозорный, за каждым движеньем;
Зверя смелее не сыщешь в лесном нашем крае.
Видишь, бывало, пасется спокойно, глазами ж
Зорко поводит, косит ими вправо и влево.
Ты притаился, охотник, казалось бы, скрыт за кустами —
Где там! Все видит. Ты глазом моргнул — замечает.
Шорох легчайший, нечаянно треснет сучок под ногою —
Сразу же уши свои наострит и нальжыт, вздрогнет.
Если твой меч не блестит и копы не сверкает,
Смело иди у него на виду — не затронет.
Только, уставившись туло, стоит неподвижно
И, не сморгнув, провожает, пока ты из виду не скрылся,
Шага не ступит, следит за твоим поведеньем.
Если ж случайно набрел на зубрицу с теленком —
Чуть шевельнешься, оружие схватишь в горячке —
Сразу ж взбесится, и лес оглашается рыком,
Знаком свирепого гнева: кто смеет тревожить!
Но если ты на попятную дал и укрылся,
Можешь уйти непомятым, он гнаться не станет.
В стаде телки — загляденье, режутся, бодают друг друга,
Старым телицам испуг нагоняя игрою.
Ах, как понятлив он, зубр! Вот, к примеру, телята
С первого ж шага во всем матерям подражают:
Бегают следом, пасутся со старшими вместе,
Прыгают через завалы, опробуют рожки,
Зверя встречая иль мшистые пни в буреломе.
Так вот в игре и борьбе закаляют с младенчества тело;
Отдых и сон у них, право, едва ли бывают.
Хоть великан терпелив, но усилый немалых
Стоит ему укрощать свою жажду движений.
Любо глядеть, как он легок в стремительном беге
И по полянам лесным, и по тропкам болотным.

Пераклад з лацінскай мовы на беларускую зрабіў Язэп СЕ-
МЯЖОН.

Рускі пераклад належыць Язэпу СЕМЯЖОНУ і Якаву ПА-
РЭЦКАМУ.

Пры афармленні «шапкі» на 6—7-й старонках скарыстаны пла-
кат Г. МАЦУРА «Напісанае застаецца».

Ілюстрацыі Яўгена КУЛІКА да сёлета-
няга выдання «Песні пра зубра».

ВОДГУЛЛЕ ЧАСУ ЛОВЯЧЫ СЭРЦАМ

стацкія вобразы. Каб растлумачыць сваю думку, нагадаю чытачу пра Кулікоўскую бітву, 600-годдзе якой сёлета шырока адзначалася ў Савецкім Саюзе. У юбілейныя дні было паказана шмат новых твораў розных жанраў і адначасова зроблена рэтраспекцыя. Дык вось, Дзмітрыя Данскога, які ўзначальваў рускія войскі ў бітве супраць татара-манголаў, услаўлялі творцы ўсіх наступных стагоддзяў. (Між іншым, прыжыццёвага партрэта яго таксама няма). І кожны раз знаходзіліся новыя сімвалы, акцэнт, расло разуменне самой падзеі.

Грунвальдская бітва для беларусаў значыла, відаць, не менш, чым Кулікоўская для рускіх. Але наша літаратура і мастацтва яшчэ толькі прымераюцца да гэтай тэмы. Пасля першадрукара Ф. Скарыны паэт-гуманіст М. Гусоўскі — другая буйная постаць эпохі Адраджэння, на якую грамадскасць звярнула належную ўвагу.

Вядома, даганяць — занятак малапрыемны, патрабуе шмат намаганняў, працей пераскочыць, нешта прапусціць. Тады нашчадкі змушаны будучы вяртацца да белых плям. І вось выстаўкі, падобныя сёлетняй «Мікола Гусоўскі і яго час», чатырохгадовай даўнасці экспазіцыя, прысвечаная 100-годдзю з дня нараджэння паэтэсы-рэвалюцыянеркі Цёткі (Алаізы Пашкевіч), раманы і апавесці Уладзіміра Караткевіча спрыяюць таму, што ў свядомасці шырокага кола людзей узнікае больш заглыбленая па часе сувязь з роднай зямлёй, разуменне вытокаў мужнасці і патрыятызму нашага народа, як лагічнага заканамернасць успрымаецца барацьба за сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне, якая прывяла да стварэння Савецкай Беларусі.

Прадоўжым, аднак, знаёмства з экспазіцыяй у залах Саюза мастакоў БССР.

«Вяртанне Гусоўскага» — так называў сваю карціну Л. Шчамялёў. На прыгожым белым кані сядзіць мужчына з кніжкай у руках. Яго пастава, вопратка выдаюць у ім чалавека, звыклага да вандровак, здатнага з годнасцю паводзіць сябе ў любым асяроддзі. Друкаванае слова цешыць яго душу, сам-насам з кнігай, ён паглыбіўся ў яе прамудрасці, і на твары адначасова адбіваюцца пакута і прасветленасць. Паводдаль на лузе пасуцца коні, цягнецца ўверх дымок ад вогнішча, на ўзгорку добра бачны замак... Кожнаму беларусу з дзяцінства знаёмы падобны краявід, але тут, на палатне, разам з гэтым коннікам — славутым пэтам ці яго чытачом, адлюстраванае набывае гучанне адвечнай песні ці легенды. Чыстыя, звонкія фарбы ўзнікаюць рэальную сітуацыю да сімвала. Як шмат спадзяванняў ускладае чалавецтва на друкаванае слова, адукацыю, прадказанні вучоных! І гэтая вера рухае прагрэс.

Роздумы і асацыяцыі выклікае арыгінальная па кампазіцыі праца Ф. Янушкевіча. Ён быццам матэрыялізуе падсвядомасць, уяўленні сучаснага чытача-падлетка. І ў адзін выяўлены рад становяцца восеньская вуліца беларускага мястэчка, статак, што насоўваецца з-за дрэў, постаць чалавека ў рэнесанснай вопратцы, ледзь бачная праз туман... Даўніна і сённяшняе рэчаіснасць адначасна і ўладна пануюць у чалавечым розуме і сэрцы.

Яшчэ цяжэй пераказаць словамі карціну А. Пашкевіча «Крэва». Яе моцнае ўздзеянне — у колеравых спалучэннях, трыюжных, напружаных. Такім успрымае мастак тагачаснае жыццё, і яму верыць, бо з гісторыі і той жа пазы М. Гусоўскага ведаеш пра сацыяльную несправядлівасць, рэлігійны ўціск, бясконцыя войны.

Твор А. Пашкевіча кантрастуе з палатнам Л. Шчамялёва. Але кожны з аўтараў мае рацыю. Адзін імкнецца паказаць вышыні, на якія ўзлятала думка гуманістаў эпохі Адраджэння, другі эмацыянальна адзначае матэрыяльнае існаванне.

Я ўсё ніяк не магу пакінуць залу жывапісу, хаця графіка вабідзь не меншай колькасцю арыгінальных знаходак. Поўны антываеннага пафасу графічны аркуш П. Драчова, у якім страсны заклік М. Гусоўскага «Спынім забойствы!» спраецыраваны на XX стагоддзе. Любасцю да роднай зямлі, усведамленнем яе хараства і моцы напоўнены цудоўныя акварэлі гэтага ж аўтара. М. Басальга паказвае ілюстрацыі да п'есы «Напісанае застаецца», Г. Грак — да рамана У. Караткевіча «Хрыстос прызямліўся ў Гародні», А. Кашкурэвіч і Я. Кулік — да пазы М. Гусоўскага «Песня пра зубра». Есць у экспазіцыі эскізы касцюмаў і макет тэатральных дэкарацый Э. Агуновіча, габелен В. Свентахоўскай, эскібрысы і плакаты многіх аўтараў, медалі, скульптуры, творы дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

І як у свой час М. Гусоўскі, расказваючы пра зубра і паляванне на яго, здолеў стварыць велічную песню пра свой народ і яго долю, так сучасныя беларускія мастакі, адзначаючы юбілей слаўтага земляка, зрабілі яго эпоху ўяўнай і запамінальнай для нашчадкаў паэта.

Валянціна ТРЫГУБОВІЧ.

НА ЗДЫМКАХ: работы з выстаўкі «Мікола Гусоўскі і яго час». У. ТОУСЦІК. «Легенда старога замка»; Г. ДАНИЛОВІЧ. Разьба па дрэву; В. МАРКАВЕЦ. «Нацюрморт з арбалетам»; на 6-й старонцы — М. СЕЛЯШЧУК. «З думай аб радзіме» («Мікола Гусоўскі ў Італіі»).

ПАРУШЫЛІ ТРАДЫЦЫЮ

Сем сустрэч правялі на сваёй пляцоўцы баскетбалісты мінскага радыётэхнічнага інстытута (РТІ) на першынстве краіны. І ва ўсіх дамагліся перамогі. Затое да апошняга тура ў гасцях беларускія спартсмены цяперлі паражэнні.

Але гэтая непрыемная традыцыя была нарэшце парушана. У чарговай сустрэчы з рыжскім ВЭФам мінчане атрымалі першую перамогу. Лік гэтай гульні 103:99 на карысць РТІ.

ЦІ Ж АПОШНЯЕ?

Перад пачаткам першынства краіны на фехтаванні сярод армейцаў ніхто не ведаў, ці прыме ў іх удзел не-

аднаразовы чэмпіён Алімпійскіх гульняў, свету, Еўропы і СССР мінчанін Віктар Сідзяк. Ён збіраўся пакінуць вялікі спорт. Але мужны беларускі спартсмен усё ж выйшаў з шаблій на дарожку. І фехтаваў, як у маладыя гады.

У асабістым турніры Сідзяк ва ўпартым фінальным паядынку толькі крыху ўступіў сваёму сябру па зборнай камандзе краіны масквічу Кравапускаву і заняў другое месца.

Амагары гэтага цікавага віду спорту спадзяюцца, што нядаўна прайшоўшае спаборніцтва не стане апошнім для Сідзяка.

СТАЎ ПРЫЗЁРАМ

Вялікая група беларускіх лыжнікаў, канькабежцаў, біятлістаў праводзіць трэні-

(ПОРТ)

роўкі на Урале. Пярэдка яны прымаюць там удзел у спаборніцтвах.

Нядаўна адбыўся традыцыйны ўсесаюзны турнір па біятлону на прыз спортклуба «Алімпія», які прайшоў валя Кірава-Чапецка. На спаборніцтвах вызначыўся мінчанін Лабанаў. Усяго чатыры секунды прайграў ён Уторышкіну з Масквы. Прычым Лабанаў не зрабіў ніводнага промаху ў стральбе на дыстанцыі.

Адначым, што і ў мінулыя гады беларускія біятлісты нярэдка дамагліся перамогі і былі прызёрамі ў многіх усесаюзных турнірах.

БІБЛІЯТЭЦЫ—50 ГАДОЎ

Старэйшаму кнігасховішчу Міншчыны Крупскай цэнтральнай раённай бібліятэцы споўнілася 50 гадоў. Арганізаваная ў 1930 годзе ў народным доме, яна налічвала тады толькі 500 кніг, а перад Вялікай Айчыннай вайной на яе паліцах знаходзілася ўжо 20 тысяч выданняў. Для бібліятэкі было пабудавана спецыяльнае памяшканне. Аднак яно было знішчана ў гады фашысцкай акупацыі. Пасля вызвалення райцэнтра даваўся ўсё пачынаць спачатку.

Цяпер бібліятэка мае каля 70 тысяч тамоў грамадска-палітычнай, навукова-тэхнічнай, сельскагаспадарчай, мастацкай і іншай літаратуры, паслугамі яе карыстаюцца больш за 5 600 жыхароў раённага цэнтра (96 працэнтаў дарослага насельніцтва).

Работнікі Крупскай бібліятэкі праводзяць канферэнцыі чытачоў, вусныя часопісы, дыспуты, святыя кнігі. Гасцямі чытачоў былі іх зямляк Герой Савецкага Саюза, лётчык-касманаўт У. Кавалёнак, Герой Савецкага Саюза М. Осіпава, многія беларускія пісьменнікі.

Амаль 30 гадоў загадвае бібліятэкай Ігар Алексіевіч, заслужаны работнік культуры БССР, страсны прапагандыст кнігі, энтузіяст бібліятэчнай справы.

М. РОЗУМ.

з народнага гумару

— Ты будзеш есці ўчарашні крупнік?
— Буду.
— Ну, дык прыходзь тады заўтра.

Ідуць два падарожнікі. Насустрэч ім жанчына.
— Ці далёка да вёскі? — пытаюцца яны ў жанчыны.
— А так што яшчэ кіламетраў дзесяць будзе.
На тварах падарожнікаў быў такі адчай, што тая вырашыла іх суцешыць:

— Нічога, хутка даберацеся. Калі б даўлося аднаму ісці... а так на двух падзеліцца... на пяць кіламетраў. Гэта не так і многа...

РЭВІЗОР. У вас білет на звычайны цягнік, а вы селі ў скоры.
ПАСАЖЫР. Падумаеш, бяды той — скажыце машыністу, каб трошкі цішэй ехаў, дык усё.

Машыніст рэзка затармазіў

цягнік. Пасажыр, які спакойна драмаў, зваліўся з лаўкі і памовіў:
— Во гэта дык упай — аж цягнік спыніўся.

ДОКТАР. Калі хворы быў яшчэ пры памяці?
УДАВА (плачучы). За гадзіну перад смерцю.
ДОКТАР. А на чым вы ведаеце, што ён быў пры поўнай памяці?
УДАВА. Ён абляяў вас і ваша лякарства.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-5, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 1893